

Els noms de lloc en el domini de la diòcesi d'Urgell

L'acte de consagració i dotació de la catedral d'Urgell de l'any 819 o 839, per P. Pujol, publicat en el vol. 2, ps. 92-115, de la col·lecció *Estudis Romànics*, és de capital importància per a l'investigador de noms de lloc, puix conté en poc espai un material riquíssim, molt sovint de pobles encara existents, en una forma tan antiga que el reconeixement d'aquests noms de lloc és tasca essencialment més fàcil i segura que la que suposen aquells noms la forma antiga dels quals manca.

Tot seguit entraré en l'exposició del tema; però he de fer notar que, amb tot i procurar resoldre aquesta interessant qüestió filològica tant com em sigui possible, prou quedaran una munió d'enigmes la interpretació dels quals altres hauran d'empendre. De la naturalesa de la qüestió depèn que en part siguin potser irresolubles.

Des del punt d'obir històric podem distingir entre noms de lloc pre-romans, romans, gòtics i romànics. Els noms aràbics no s'estenen gaire cap al nord. No és molt fàcil, naturalment, determinar la frontera entre els romans i els romànics. Quan un nom propi, fonament del nom de lloc, procedeix de l'època romana, la cosa és clara; però ens trobem amb dificultats ja entre els noms cristians. Majors dificultats sorgeixen amb els apel·latius que fins avui han estat usats o bé ho foren en època romànica més antiga. Des del punt de vista lingüístic no es pot resoldre si el nom de lloc fou usat ja en l'època llatina, ço és, no és pot dir si pertany a l'època de les fundacions romanes o bé a una altra època més tardana. Per això és precis encadenar aquest material, des del punt de vista històric, amb altre d'altres territoris; per exemple : *Toponomastica delle valli del Serchio e della Lima*, de Pieri (*AGIt*, Supp. 5); *Beiträge zur Ortsnamenkunde Tirols*, de Scheneller; *Étude sur l'origine*

des noms de lieux habités du Maine, de Beszard, per anomenar-ne tres solament entre els possibles.

Com que totes les investigacions tenen per últim fi la història de la colonització, atenint-nos-hi dividirem el nostre treball, i així resultarà més fàcil : 1. Edificació, plantació o cultiu i explotació del terreny. 2. Noms de plantes. 3. Estructura del terreny. 4. Vària, comprenent en aquesta divisió els noms que no es poden incloure en les anteriors. 5. La llista dels noms la segura explicació dels quals no podem donar.

I. NOMS PRE-ROMANS

Abans que els romans s'establistin al territori d'Urgell, els precediren els bascs (els quals, jo, com molts altres, crec ibers) i els celtes. La determinació, però, dels noms originaris d'aquests pobles no s'ha de fer buscant-los en un diccionari basc o celta i traduint-los, sinó, principalment, reunint tipus, d'una manera especial sufixos, que es repeteixin moltes vegades, els quals són, potser, ja transmesos des de l'antigor. Si és possible o no una traducció, és qüestió secundària.¹

I. NOMS IBÈRICS

'-ABIS comp. SÆTABIS

Ordinavi (19) *Ordino*
Kanillave (21) *Canillo*
Alend(av)e (260) *Alendo*²

Altrament

Bexabe (134) *Beixec*

sembla ésser diferent, si la forma actual no és una modificació de **Beixo* amb el sufix, que apareix, per exemple, en *Villec*.

1. L'abrev. *CB* correspon al *Capbreu del Cartulari*; XII a la còpia del segle XII; *NC* al *Nomenclàtor de les ciutats, viles i pobles de Catalunya*, Barcelona, 1918.

2. Segons el *NC*, PUJOL escriu equivocadament *Alendó*.

'-BITE

Karchobite (24) *Carcolse*
Olorbite (155) *Olopte*
Kanavita (98) *Kanalda*

L'evolució fonètica dels dos noms darrers no és molt clara. Amb *Carcolse* es pot comparar *colze* de *cubitu*; però aquest *colze* és encara un enigma. En *Olopte* es tracta que o bé després de *r* la *b* fou pronunciada intensament, i després la sonora forta esdevingué sorda, o bé, en emmudir la *r*, els dos fonemes sonors esdevingueren sords forts: comp. *retre* (*reddere*), *anater* (*inaddere*), *aturat* (*obduratus*), *dissabte* pron. *-apte* (*sabbatus*): d'altra part, el basc *adarburu* dóna *adapuru* 'cim de l'arbre', però amb fonament es podria pensar en un desenrotllament fonètic basc. No obstant, és molt dubtós que cap al segle XII, que és quan es pronunciava *Olorbde*, la contrada fos basca.

'-MITE

Baiamite (172) *Baiande*

Amb el canvi freqüent de *b* i *m* en el basc, és possible que *Baiamite* procedeixi mitjançant una dissimilació de *Baiavide*, però aquesta explicació no és necessària, puix que existeixen altres noms pre-romans en *-mite*.

'-ITA

Tavarcita (58) *Tavarzda*, XII, avui falta
Curtizda (123) *Curtiuda*

La diferent manera d'escriure els dos noms en l'original, però no en la còpia posterior, no deixa de tenir importància, per tal com ens ensenya que hem de comptar amb certa manera de llatinització de les escriptures.

'-ECIA

Luchaire (*Étude sur les idiomes pyrénéens de la région française*, p. 152) cita *Eyheregui* 'lieu du moulin', *Biscarreguy* 'lieu de la colline', *Oyeregui* 'lieu du bois', cf. *Sauregui* i *Yauregia* 'nom

d'une foule de localités françaises' pour *Yaune-gia*¹ 'lieu où réside le maître, château'. Comp.

Evegi (164) *Envey*

Exenegia (162) *Saneja*

Olcegia (179) *Osseja*

Es pot creure, amb certesa, que aquests mots ressonaren tan aviat en la boca romànica, que llur *-gya* fou transformat com el llatí *gya*, *dya*. Seria possible també que la segona part fos *gui* (comp. Luchaire, *loc. cit.*, 171), en el qual cas també hauriem d'afegir-hi

Anaugia (178) *Nahuja*

Barguia (136) *Barguja*

La forma actual del primer nom ha perdut la seva *a*, perquè ha estat presa per una preposició, com moltes vegades passa amb els noms de lloc (comp. Einf., 265). Demés, mostra que *au* no és diftong, sinó que *a* i *u* són separats: *anaugia*.

-RR-

Andorra (16) comp. Schuchardt Bull. 8, 77.

Biterris (197) *Badés*, comp. *Baeterris* *Beziers*.

Ezerre (176) *Err*

Stirri (282) *Esterri d'Aneu*

Eterrito (xii) *Ezerred*, avui desaparegut.

Hasnur (ii) *Asnurri*, comp. *Calagurris*, *Seurri* i altres (Hübner, *MLI*, cii).

-LL-

Archavelle (7) *Arcavell*

Argolelle (13) *Argolell*

Nonsuuelle (139) *Ansovell*

Sollanello (50) *Solanell*

Evella (190) *Ovella*

Adralle (40) *Adrall*, comp. *Adragigno* (32).

1. Segurament error d'impremta per *Jaun-egua*.

Mosollo (188) *Mosoll*
Estolle (186) *Estoll*

Que no es tracta del llatí *-ellus*, no solament es desprèn de no ésser llatina cap arrel, sinó també de la final *-e* dels primers exemples.

'-AR

Aransar (143) comp. basc *arantza* 'punxa', llatí *spinetum*.
Garexar (157) *Greixa*
Munciar (142) *Mussa*

'-AL

Arcegal (138) *Arseguet*
Cosal (213) *Cosol*

Amb sufix tònic

Ellar (152) *Ellar*
Stavar (173) *Estavà*
Saltegal (189) *Saltegal*
Isavals (163) *Iravals*

-IL

Isil (280) *Isil*
Taravil (183) *Travil*

Comp. *Taravalde*, CB. *Taravall* (xii); *Taravallo* avui falta.

-ICE

És un sufix basc per a la formació de noms de lloc assenyalat per Azkue, 1446.

Ciüici (10) *Civis*
Stamariz (22) *Estamariu*

Civis ens sorpren : hom espera *Civiu*. Al partit judicial de Cervera hi ha un *Civit* que sembla ésser idèntic.

-EN, comp. el dat. Aldeni (inscrip. pirenenca)

Berhen (56) *Berèn*
Baien (259) *Baèn*
Odden (99) *Odèn*
Orden (150)
Tuxen (73) *Tuixen*

-ES, comp. iber. *Mentesa*, *Otobesa*

Merles (243) *Marlès*
Aootense (III) *Altés*

Si *-es* fos un sufix basc viu, es podria pensar en una derivació del basc *merla* 'marga', el qual deriva del gal. *margila*.

-OA

Assoa (39) *Arfa*

La *f* significa que de bell antuvi *oa* s'ha canviat en *ua*, i després *ua* en *va*, *fa*. Malauradament, en català falten les poques paraules que en les altres llengües testifiquen el desenrotllament de *u* + voc., o bé segueixen un altre camí que no es pot explicar: per exemple, *gener*. És possible que *Assoa* s'hagi de llegir com *Assua*, puix que així ho escriu el *CB*, i en tal cas es tracta d'un sufix que en la toponímia ibèrica es troba molt sovint.

-UI

Berenuy (254) *Beranuy*
Somponuy (255)

Aquest sufix basc, també molt usat a Catalunya, ha estat estudiat, quant a la seva extensió en la toponímia, per Menéndez Pidal (*RFE*, 5).

De les paraules isolades cal remarcar

Valle hando (109) *Valldan*

Amb tot, el final *-o* hem de veure'l en *ando*, basc *andi* 'gran', i potser

Burg (262) *Burc*

Burgi (283) *Burgo*

si deriva del basc. Avui trobem a Navarra un *Burgui* i un *Burguete*, i això podria determinar-nos a atribuir-los aquesta procedència basca. Azkue registra *burgi* 'ladierna', però jo no he trobat mai aquest mot en la toponomàstica. Hom podria preguntar-se quin paper representa el *lladern* en la flora de la regió.

Una altra explicació pot donar-nos la identificació del nom de lloc *Burc* amb l'antic *borc* 'poble, llogarret', comp. cast. Burgos. Però si *Burc*, *Burgo* fossin d'origen llatí darien per resultat, en la grafia del nostre text, *Burgo*. Demés, dels noms de lloc continguts en el document i acabats en consonant o en *-i*, cap porta origen de la llengua llatina.

Jausa (72) *Josa*

del basc *jausi* 'caure', semblant a 'vessant, vertent'.

Hur (165) *Ur*

Aquest mot significant aigua s'estén a molts derivats.

2. NOMS CELTES

-AVO (comp. Holder, *Alteltischer Sprachschatz*, 1, 316; Zeuss-Ebell, *Grammática celtica*, 783).

Anab-iensis (275) *Aneu*, comp. *Anavos*, nom propi, *CIL*, 2, 1690.

Haravo (268) *Areu*, comp. *Araus*, nom propi, *CIL*, 2, 502 (Mèrida), *Aravo*, 1017 (Badajoz) i la *civitas Aravorum*,¹ avui *Deveza*, prop de Marialva.

¿És que potser també *Buseu*, *Useu*, *Enseu* i *Arreu*, que es troben situats al partit judicial de Sort, on trobem aquells dos noms de lloc, pertanyen a aquesta categoria? La comparació d'*Useu* amb *Userca*, nom de lloc llemosí, i amb *Usura*, nom de riu a Mayenne, per ara no ens aclareix res.

Demés, *Salou* (Girona, Tarragona), comp. *Salavus vicus* en la *Civitas Pictavorum* (Holder, 2, 1305).

1. HOLDER, 1, 180, escriu *Arăvi*, però sense fonament.

-ASSE (comp. Holder, 1, 247; Zeuss-Ebel, 787).

Alasso (30) *Alas*, comp. *Alassenses* a *Salatia* Plinius, 5, 147.
Turbiassi (211) *Turbians*, millor *Turbiás* (NC).

Sagasse (241) *Sagás*.

Així mateix, *Anna[sse]s* (148) *Anás*.

Salàs recorda el nom de poble *Salassos*. És precis, però, anar amb compte, puix -as pot ésser el pl. de -an. Comp. *Llussà*, *Lucianus* i *Llussàs*, *Lucianos*.

osso (Holder, 2, 887)

Ovosse (14) *Aos*

Alos (281) *Alós*

URCI

Lodurci (94) *Lladurs*

Comp. gál. *Cadurcus*, *Maturcus* com a noms de persona.

Finalment tractem dels sufixos en -n : -ano, -ino, -one. Tots tres es troben en diferents llengües; l'últim, sobretot, és molt estès, tant que, en molts casos, és difícil determinar el veritable origen. Es força necessari un estudi dels temes, la qual cosa és impossible amb els pocs exemples del Cartulari d'Urgell.

Brocano (207) *Brocà*

Nevano (200) *Navà*

Holoanne (238) *Olvan*

Tauascani (265) *Tavascan*

Angustrina (166) *Angostrina*

Pardinas (204) *Pardines*

Sardinia (5) *Sardina*

Que l'últim no té res que veure amb l'illa de Sardenya, sinó que està mal escrit, es veu prou clar amb la forma moderna, la qual també es troba en el XII.

Alaone (288) *Alaó*

Allone (175) *Llo*

Nargone (117) *Nargó*

Lothone (28) *Lletó*

Comp. *Lotto*, *Lottus* i les formes derivades amb sufix llatí : *Lot-ticius*, *Lotteius* (Holder, 2, 290).

Adellone (169) *Adelló*

Tollonensis (130) *Telló*

Un nom de persona *Tulo*, *CIL*, 2, 2759, de Segòvia, es distingeix per la *l* única; franc. *Toulon*, es deia abans *Tello*, molt més semblant a la forma moderna del nom català que a l'antiga.

Tyrone (64), comp. *Tiron im Eure et Loire*.

Bochona (63)

Celsona (91) *Solsona*

Madrona (112) *Madrona*

Targasona (167) *Targasona*

Aquests noms en *-ona* poden fonamentar-se en *-one*, com *Barcelona*, *Badalona* de *Betulone* i altres ho demostren. Hi ha diferents raons per a *-ona* en lloc de *-on*, que també es troba, com pot veure's, en la llista anterior. *Barcelona* podria ésser molt bé un acusatiu grec. Més al sud, en la zona d'influència aràbiga, ens trobem moltes vegades que l'*e* llatina ha estat suplantada per *-a*. Comp. *Cartagena* de *Cartagine*, on, així mateix, la *g* i l'accentuació de la penúltima síl·laba han d'atribuir-se als alarbs. D'altra banda, *-ona* pot ésser antiga terminació, i si algun nom de lloc en *-anone* està en relació amb un altre en *-ona*, pot tractar-se d'una assimilació.¹

Quant als apel·latius hem de considerar

Bariense (137) en el *CB*, avui *Bar*.

J. Brüch, en *Wörter und Sachen* (7, 164), ha tractat dels noms de lloc francesos *Bar*, i ha demostrat que es deriven del gàl·lic *Barros*. També ha comprovat que tots estan situats al cim o a la davallada d'una muntanya. En conseqüència, corresponent dels mots kymr *bar* 'top summit' i bretó *barr* 'cime, sommet', seria el mot gàl·lic *barros*, és a dir, 'cim, punta'.

1. Tal assimilació, sens dubte, fàcilment es troba en el parlar dels estrangers, com ho indica el mot *Grànada*, tantes vegades usat pels alemanys en lloc de *Granàda*. Jo, de totes maneres, no crec que solament es degui al caràcter alemany d'accentuació inicial, puix es diu *Madrid* i no *Màdrid*, sinó a associació amb *Màlaga*.

Keros albos (202) *Queralps*
Kerubio (224) *Querubis*

La segona part dels dos noms és prou clara : solament que puix que l'adjectiu *rubi*, llat. *rubeus*, ja no subsisteix, *rubi* ha estat canviat pel més clar *rubí* 'robí'. La primera part ens condueix a un *Carium* que ha parat en *Quer* (Girona, Guadalajara), *Dosquers* (Girona), *Quero* (Toledo), *Querol*, *Queralt* (Tarragona), *Querforadat* (Lleyda), *Querós* (Girona). La significació d'aquest *Quer* prova que no té res que veure amb *carius* 'podridura' (*REW*, 1697). Jud ha cridat l'atenció sobre l'estfrancès *ciró*, *cirà*, sudoestfrancès *tsiró* 'munt de pedres', els quals es fonamenten en un *cariu* amb significació de pedra (*AStNS*, ps. 129, 234). Comp., així mateix, *tsiró*, *tsira* 'tas de fumier' (*ALF*, 1258). Aquí s'hauria de tractar, doncs, d'un mot pre-romànic del qual ens manca el mitjà que poguéssin induir-nos a classificar-lo com a celta, i per al qual res no ens ofereix tampoc l'antiga toponomàstica. Un *Cariolon* que el geògraf de Ràvena situa a França, avui *Queirois* (Ardèche) i el *Cariacum*, del qual tants exemples ens dóna Holder (I, 786), podrien derivar-se de *Carium*; però també existeix el gentilici *Carius* (W. Schulze, *Zur geschichte der lat. ein. Namen*, 114, 1). Per raó de completar, però, la nostra exposició, farem esment del nom de poble *Quariates* (Dauphiné), avui *Queiras*. Alguns volen que aquest nom sigui lligur, però en aquest cas és necessari notar que justament cap d'aquests noms es troba inclòs dins de l'àrea que per als ligurs assenyala Schulten en la seva obra sobre Numància.

II. FUNDACIONS ROMANES

Quan es tracta de fundacions llatines que no són romàniques, els noms corresponents, o bé es refereixen a ocupacions militars, o bé a colonitzacions sota el domini romà. El primer cas apareix en

Castellione (41) *Castilló*

Noms semblants es troben en tota l'extensió del territori romà (exceptuada solament Romania) : ital. *Castiglione*, franc. *Châtillon*, cast. *Castejón*; encara que un *Castellio* des del temps llatí no ens ha estat literàriament transmès. Hem d'atribuir-lo, per tant, a

una paraula o expressió pròpia dels soldats romans. Com a apel·latiu tampoc és coneguda la paraula en el romànic. D'altra banda, però, el nombre dels *Castellio* és extraordinari: sols en el NC en trobem sis, i a aquests hem d'afegir, almenys, onze *Castejón* a la resta d'Espanya, de tal manera que hom podria preguntar-se si aquest nom ha estat emprat posteriorment per denominar la fundació de noves fortaleses. Per a saber-ho, les investigacions haurien de començar primerament per determinar l'edat de cada lloc, la seva situació relacionada amb les vies de comunicació romanes, i tota classe de senyals que indiquessin la dominació romana. Si, practicades aquestes recerques, es demostrés que la major part dels *Castellio* és d'origen romà, sense cap dificultat hom podria estendre la conclusió fins a la resta.

No és cap nom romà, sinó una llatinització culta del mot 'Castell':

Castra Adelasindo (231) Castell d'Areny

Ara escau fer esment de les formacions en *-anum*, les quals s'afegiren als noms gentilicis llatins en *-ius* i significaven, primerament, un mas, el propietari del qual era dependent d'aquell que li donà el nom que avui porta. El primer que s'ocupà d'aquesta qüestió fou G. Flecchia, *Di alcune forme de nomi locali dell'Italia superiore*, 1871; *Nomi locali del Napolitano derivati da gentilizi italici*,¹ i la idea ha estat desenrotllada posteriorment, a França abans que enlloc més, per a citar solament els treballs resumidors per Arbois de Jubainville, *Recherches sur la propriété foncière et les noms de lieu de la France*, 1890, i per P. Skok, *Die mit den Suffixen -ACUM, -ANUM, -ASCUM und -USCUM gebildeten südfranzösischen Ortsnamen*.

Jo afegeixo amb una *F* els paral·lels italians, i amb una *S* els francesos, als noms catalans; dels francesos, demés, ajuntó el número de la llista de Skok.

*Aniano*² (48) d'*Annius*, *Agnano* (F), *Aignan* (Sk, 18).

Avizano (170) *AVITIUS*, *Avià*; *Visan* (Sk, 43).

Bagazano (209) *Bagà*

1. *Atti della Reale Accademia delle Scienze di Torino*, 10.

2. Encara que PUJOL el compara amb el modern *Nyus*, si bé interrogativament, cal fer notar que els dos noms no tenen cap relació.

Un nom curiós, la correspondència del qual no puc trobar ni en llatí ni en cap dels noms de lloc de les llengües romàniques.

Frontiniano (223) FRONTINIUS, *Frontanyà*, *Frontignan* (Sk, 139).

Fustiniano (263) FUSTINIUS, *Fustanyà*, *Fustagnano* (F), compari's *Fustignac* (Sk, 141).

Helinniano (100) *Alinyà*

Encara no hem trobat aquí, tampoc, el tipus llatí ni els paral·lels romànics.

Horsianensis (XII) URSIUS, *Ursian*, *Orsano* (F), *Orsain* (Sk, 333).
Kalpiciniano (3) *Calvinyà*

Aquesta forma és una error de copista en lloc de *Calvicinianum*.
CALVICINIUS, *Calvicinianum villa* (Sk, 25).

Kexanos (185) CASSIUS, *Caixans*, *Casciano* (F), *Cassan*, *Chaisan* (Sk, 75).

Monteliano (130) *Montellà*

procedent, per dissimilació, de *Montiniano*, MONTINIUS, *Montignan* (Sk, 205).

Nerinio (132) NERINIUS (CB) *Nerellan*

Un *Nerinius* no es troba en cap document llatí, sinó *Nerius* i *Neronius*. És possible que algun *Neronyà* es mudés en *Nerinyà* per la influència del *ny*; però és possible també que ja en època llatina existís un *Nerinius*. Comp. *Afrenius* : *Afronius*, *Albinus* : *Albonius*, *Antinius* : *Antonius*, *Caprinus* : *Capronius*, i molts d'altres citats per W. Schultze (*Zur Geschichte der lateinischen Eigennamen*, 177 ss. i 439). Tots aquests noms són d'origen etrusc, i la doble formació troba la seva explicació en l'etrusc. *Nerius* és, així mateix, un nom etrusc (Schulze, 363); per tant, serà millor aplicar-li la segona de les dues explicacions.

Organiano (110) *Organyà*

Un genitiu *Organi* es troba dues vegades en inscripcions a Nàpols i a Ginebra (Schulze, 365; Holder, 2, 874).

Prullianus (147) *Prullans*

Els noms de lloc francesos derivats de *Prulliacum* o *Prulianum*

els registren Skok (258) i Holder (2, 1047-1050). De *Prulius* o *Prolius*, però, no en trobem cap indicati en la tradició llatina. Sovint, no gens menys, com fa notar Skok, hom pot trobar *Proculus*, i així mateix *Proclianus*. D'aquí podem deduir fonamentadament un *Proclius* del qual derivin les formes romanes.

Currizano (5) *correa*

Més rarament hom troba les formes femenines a les quals hom pot sobreentendre *villa*.

Corneliana (71) CORNELIUS, *Cornellana*, *Corneillan* (Skok, 96)

També és romà

Meranicos (153) *Meranges*

Al sud de França es troben molt sovint les formacions en *-anicus*, avui en llur majoria *-argues* (comp. D'Arbois de Jubainville, *loc. cit.*, 570 ss.). Allí trobem també (p. 575) *Meyrargues*, que correspon perfectament a *Maranges*, i és una derivació de Màrius.

III. NOMS VISIGÒTICS

Gardillane (229) *Gardillans*

La moderna forma havia d'ésser la més correcta, puix es tracta d'un genitiu llatí : *villa Gardilanis*. Els noms propis de l'antic portuguès acabats amb el sufix gòtic de diminutiu *-ila*, vaig agrupar-los ja en *Romanische Namenstudien* (I, 88; 2, 29); i els noms de lloc corresponents a Portugal, Azevedo, *RL*, 6, 48. Ni en un lloc ni en altre no es troba cap *Gardila*, ni cap nom començat en *Gard*. Però ens ha estat conservat un vàndal *Gardingi* (v. Wrede, *Die Sprache der Vandalen*, 87), i Förstemann (*Namenbuch*, 600) registra un franc *Gardila* del segle VIII.

Castro Adalasindo (231)

Es tracta aquí també d'un nom completament desconegut. Malgrat d'ésser en el visigòtic tan nombroses les formacions en *-sind* (l. c., 77), falta de totes maneres una composició amb *Adal*. I és més de notar-se, encara, puix que entre els visigòds, fins avui,

solament coneixem *Athaulfus*¹ d'Athalaufus, i entre els ostrogots solament *Athala* i *Athalariks* (Wrede, *Sprache der Ostgoten in Italien*), de manera que aquest element de formació dels noms sembla que no arribà a tenir gran extensió, mentre que en les altres tribus germàniques estava extraordinàriament estès (v. Förstemann, 158-162). El bisbe d'Avinyó Adolf (760-765) pot haver estat també un visigod, amb el qual trobaríem el quart exemple. Encara que des del punt de vista històric es pugui dubtar de la presència de gods en la comarca de Lleyda, no és això cap raó oposable a l'explicació del mot. Ja la forma «Castrum», per exemple, ens dona a entendre que es tractava d'una fortalesa o d'un senyor feudal, el qual podia tenir el seu origen en una altra contrada. Demés, en el segle IX, tots els que portaven noms gòtics no havien d'ésser necessàriament de pura descendència gòtica, com ja ha demostrat Balari (*Orígenes Històrics de Catalunya* p. 530).

IV. NOMS ROMÀNICS

I. EDIFICACIÓ I EXPLOTACIÓ DEL TERRENY

Solament molt pocs noms es refereixen a l'ocupació militar i a la defensa.

Kastellare (201) *Castellar de N'Uc*

Kastellare (218) *Castellar del Riu*

Primerament, *castellare* significa 'quelcom pertanyent al castell', i ens dona a entendre una primitiva edificació dependent d'aquell, i a determinada distància, que més tard es fa independent i es desenrotlla, arribant a formar un llogarret. El llatí desconeix aquest mot, i tampoc es troba en els altres països romànics; per tant, *Castellar* té una gran importància en la toponímia espanyola. El NC en cataloga sis més, sense comptar *Castellars* i *Castellàs*, havent d'assenyalar-se aquest últim també com a derivació de *-ars*, tota vegada que *Castellans* no ens donaria cap sentit escaient. Demés, es troba *Castellar* a Guadalajara, Jaén, Cádiz, etc.

1. Sobre la relació amb *Alfons*, v. *Roman. Namens.*, 2, 1 ss. Les explicacions de Baist, *ZRPb*, 40, 493, giren entorn del problema i tallen el nus gordià en lloc de desfer-lo, explicant la transformació pel parlar dels infants.

Uuardia (69) *Guàrdia*

El primitiu nom germànic, molt aviat llatinitzat, perdurà com a romànic : per això el poso aquí.

Vallato (273) *Vallat*

Tampoc fou massa grossa la influència de l'Església. Hem d'esmentar, com a noms eclesiàstics:

Columba (6, 17)

Concordia (246)

Eulalia (60)

Iacobus (29)

Iohannes (12)

Stefanus (2)

Així mateix, voldria incloure aquí

Lauredia (15) *Sant Julià de Lòria*.

Els noms en *-idius*, *-idia* han estat, en totes èpoques, molt usats pel llatí, i en temps posteriors han estat formats nous noms amb aquesta terminació, a base de noms més curts (comp. *Dulcidiu*, *Nantidiu*, etc., *Rom. Namenstudien*, 2, 68). És estranya l'accentuació del nom actual tal com En Pujol la dona, i també la l'única en lloc de *ll*. En el *Nomenclàtor* és registrat *Llor*, fàcil i entenedora formació posterior de *Lloreja*.

També pertany al cercle de les idees cristianes

Santa Cruce (44)

Illa Clusa (235) *La Clusa*

del llatí medieval *clusa* 'ermitatge', i potser

Stacione (45);

però sorprèn que avui no es trobi, aparentment, tal lloc. Potser en *Sancta Cruce cum Stacione*, aquesta darrera paraula no era cap nom de lloc, sinó un apel·latiu.

Algunes noves fundacions prenen el nom d'altres llocs ja existents, però amb diminutiu

Cerdaniola (234) *Sardanyola*
Gerundella (239) *Gironella*

i potser

Valatello (274)

En els altres casos, el punt de sortida és la casa : *villa* o *casa*. Aquest últim el trobem sols una volta:

Casa Muniz (43) *Carmeniu*

La segona forma del nom en tant és digna d'observar-se en quant ens mostra en el temps que els noms en *-icus* formaven correctament llur genitiu en *-ici* : *Aldriz* al costat d'*Aldrigo* (*Rom. Namenst.*, 2, 11). Aquesta desinència en *-iz* passà també a altres noms.

Amb *villa* trobem:

Villa nova (26) *Vilanova*
Villa nova (38)
Villa vetere (131) *Vilella*
Villa mediana (42) *Vilamitjana*
Villa rubea (62) *Vilarubla*

La forma actual és difícilment comprensible. Segurament l'adjectiu *rubcus* s'ha perdut, havent-lo de substituir per una paraula intel·ligible, com de fet s'ha esdevingut (vid. p. xx). Però què vol dir *rubla*? En *rublir* no cal ni pensar-hi. Però error d'impremta?

Villa lata (228) *Vilada*
Villa furoris (252) *Vilamflor*

Pujol escriu darrera de *Vilamflor* un signe interrogatiu; en el NC no es troba el nom. Però es pot explicar que l'*u* de *furor* caigué, que, a més a més, *r-r*, per dissimilació, resulta *l-r*, i que el *flors* resultant fou considerat com a plural de *flor* i reemplaçat per aquest mot. Finalment, *Vilaflor* es transforma, per etimologia popular, en *Vilamflor*, és a dir, 'Vila en flor'.

Villa Lupinti (182) *Vilallobent*

Lupinti és, evidentment, una derivació de *Lupus*, potser *Lupentius*, genit. *Lupenti*. (Comp. altres noms en *-entius* en *Rom. Namenst.*, 2, 58.)

Villa Osyl (221) Vilosiu

Si *-il* està en lloc de *-ild*, es pot comparar l'antic gallec *Osildo* (*Port. Mon. Hist.*, I, 408), junt amb el qual existeix *Osgildus*, d'origen visigòtic (*Rom. Namenst.*, I, 16).

Villare

Els «villars» són originàriament petites construccions, cabanes, escampades pels prats i camps de cultiu, lluny de la vila, en les quals eren guardades les eines i les provisions, i es convertien en habitacions durant les èpoques de treball. Aquestes cabanes són l'origen de molts nuclis de població amb el nom de *Villar*, ital. *Villare*, franc. *Villier*, ant. alem. *Weiler*. En la nostra col·lecció no trobem cap exemple segur, puix que en el passatge «*Salices vero vel Gosal cum ipsos Villares*» (I, 011), *Villare* és encara un apehlatiu, segons indica l'article.

A les cases hi ha annexos els estables.

Eguils (57, 161) Guils

Troblem «equile» en Cató, però en les llengües romàniques ja no viu. Entre *eguis* i *guil* hi ha l'antic *Enguil*, amb la nasalització freqüent de l'*eg-* aton inicial (*Rom. Gram.*, I); posteriorment, en fou separat com a preposició i es perdé.

Kabrils (101) Cambrils

Un altre *Cambrils* es troba a la prov. de Tarragona.

Kaballera (205) Cavallera

Amb l'últim comp. *Cabrera*, que NC assenyala al costat de *Cabrils*, en el jutjat de Mataró, i en altre lloc.

*Palomera (226) Palomera**Palomerola (227) Palmerola*

Palomera avui és una tela o art per a caçar coloms; havia de significar, però, *colomar*, puix la moderna significació no és aplicable a la toponímia.

Asnetum (266) Ainet

Probablement *Asinetum*. Les derivacions en *-etum* de noms

d'animals són certament molt rares, però no completament desconegudes. Comp. sard. *mardiedu* 'le bestie matricine' (Subak, *ZRPh*, 33, 668), un *capretum* molt estès per la Itàlia septentrional (*AGItal*, 15, 55), port. *passarinhedo*. El NC registra dos *Aynet* i un *Ayneto*.

Cuvilare (118)

Una derivació de *Cubile*. La significació ens la dóna el log. *gubare, vulvare* : 'mandria, chiuse nei quali si custodiva di notte il bestiame perchè non daneggiasse le proprietà' que Zanardelli, en *Gregorio studi glott. ital.* (2, 26) fa derivar de *cubilare*. Les formes ant. logudoreses en *g-* refermen aquesta explicació.

Estenent el significat de corral podem esmentar l'hort.

Ortone (49) *Ortó*
Montano ortone (256) *Montartró*

del llat. *hortus*; però el segon nom no és molt clar. Si *montà* fos un adj., *montano ortone* podria significar un hort situat en una muntanya, però en aquest cas hauríem d'esperar *ortone montano*.

Napinerios (33) *Nabinés* (NC) *Naviners*

el llat. *napina* 'camp de naps' solament és viu amb tal significació a Deux-Sèvres. Altrament, Mistral tradueix el prov. *nabino* per 'fanes de navets, feuilles de rave, rave'. El cast. *nabina* significa 'llavor de nap'. *Nabinerios* suposa segurament la significació llatina.

Finalment, hem de notar

Palierolus (46, 124, 183) *Pallerols*

Referents al camp trobem els següents:

Hencampo (20) *Encamp*
Novas (53) *Noves*

si té la significació de 'noval'.

Kampilias (xii) *Campellas*

Existeix un Campelles a la Vall de Ribes. Sembla que és un derivat de *campus*, però el gènere és curiosament irregular. Hom pot suposar una forma *campinya* paral·lela al cast. *campiña*, d'on, per dissimilació, *campilla*, i per canvi de sufix *campella*.

Una finca cercada s'anomena

Illocincto (84) *El Cint*

Cercos (237) *Cercs*

Farem esment, en últim lloc, de

Banyeras (66) *Banyeres*

Lavancia

aquell un balneari, aquest un rentador o safareig?

Molinello (210) *Bulner*

és clarament un diminutiu de *molí* que arribà a fer-se incompreensible, per la dissimilació que sofrí l'actual variació.

Taberna (289) *Taverna*

In vicinio (248) *Enviny*

Uicinulas (293)

A l'explotació fan referència

Argilers (76) *Mas Argelaguer* (?)

Ferrera (8, 261) *Ferrera*

L'antic català *ferrera* significa el lloc on són guardades les peces de ferro, cabàs de claus, magatzem d'armes (Aguiló).

2. NOMS DE PLANTES

Cerketa (51) *Cerqueda*

Quercetum amb la dissimilació de *qu-qu* en *c-qu*, tal com passa en *cinque*, la qual també podem atribuir a *quercus* de *querquea*, segons l'umbr., ant. aquil. *cerqua*; napol. *êrque*, *êrkole* de *cerqua*; sicil., calabr., apul. *êrtsa*; napol. *êrtse*. I si per aquesta banda té importància el nom català, encara en té més pel fet de conservar el mot, puix *quercus* fou substituït molt aviat en totes les llengües romàniques, exceptuant-ne Itàlia, per una paraula indígena. De *quercetum*, fins ara no hem pogut trobar-ne rastre ni a la península ni a la Gàl·lia. És precis, doncs, atribuir gran antiguitat al lloc català.

Fraxano (71) *Fraxinus*

Lilieto (206) *La Pobla de Lillet*

Si l'actual *lliri* és de procedència castellana o ha tingut una evolució independent, no podem assegurar-ho, i tampoc que *lliri*, cast. port. *lirio*, sigui el resultant d'una dissimilació en el cultisme *lilio* o han d'explicar-se pel grec *leirion*. De totes maneres, el nom de lloc català ens comprova l'evolució popular d'un *lilietum* que, si avui té la forma *lillet* en lloc de *llillet*, és explicable per dissimilació

Linars (78) *Llinàs*

Illa maciana (18) *La Massana*

Illa Noz (232) *La Nou*

Ipsa Mora (88) *La Mora*

Pampano (106) *Pampa*

Roseto (230) *Castell de Rosset*

Sembla ésser llat. *rosetum* : per tant, és un xic estranya la forma actual.

Sallices (212) *Saldes*

La forma moderna ens sorprèn : hom esperaria un *Salces*, puix per l'apellatiu sols coneixem *salze* (r). No gens menys no podem dubtar de la identitat dels dos llocs, ni de l'origen llatí de *Saldes* en *sallices*. En aquest cas explicariem l'estrany desenrotllament de *d* en *c* per dissimilació : *s-s-s* a *s-d-s*. (Vegi's, per a altres exemples, Schopf, *Die Konsonantischen Fernwirkungen*, 113, i Meyer-Lübke, *ZRPh*, 41, 600.)

Siskero (77) *Sisquer*

del prov. *sesca*, cast. *iisca*.

Spinalbeto (220) *Espinalbet*

Avui sembla existir solament *blanca espina*; a França trobem, indistintament, *aubépine* i *épine blanche*. Es pot dir que *alba espina* és el mot més antic; puix quan el mot *alb* desapareixia davant de *blanc*, ja no es donava el just significat a *alba espina*, fr. *aubépine*, i es transformava en *noblépine* a Pas de Calais, o se li afegia la nova paraula, resultant, a l'oest de França, *ebopēbyan* (*ALF*, 68). El més corrent era crear amb la paraula *blanc* una nova denominació

comprensible. Aquest procés es manifesta en el modern català *blanca espina*. La forma antiga catalana *spina alba* ha estat creada en un període en el qual la paraula *alb* encara era viva.

Pàmpano (106) *Pampa*
Cardosensis (269) *Cardós*
Illa Tintillagine (86) *Tantallatge*

cat. 'tintilaina'.

Gavarreto (208) *Gavarrós*

cat. 'gabarrera', gavarrera.

Kacianeto (141) *Casanet*

El sufix denota un nom de planta; el tema recorda el gàllic *cassanus*, fr. *chêne*, pr. *casser*, 'alsina'. Demés, un altre derivat de *cassanus* trobem en l'antic català *cassanella* 'agalla'. En el nostre document se'ns mostra que ja en aquell temps el *ci* s'havia canviat en *ss*. La dificultat procedeix de l'única *s* de la forma moderna. De totes maneres podem comparar-la amb *casanelles* 'trufes petites', que l'Aguiló ajunta amb *cassanelles*; demés, els noms de llinatge *Casany* i *Cassany*, *Casanyer* i *Cassanyer* que també trobem en el *Diccionari Aguiló*.

També apuntarem a aquesta sèrie

Taltenmar (149) *Talltendre*

on podem albirar un *Thallus tener*. És cert que *thallus* manca en català, però existeix en francès, prov. *tal*, cast. *tallo*. En català, *li* i *ll* han donat el mateix resultat; un *tall* de *thallus* estava amenaçat per un *tall* de *tallar*.

Kannellas (103) *Canyelles*

lat. *cannellæ* 'canyes petites'.

3. ESTRUCTURA DEL TERRENY

Illa Silua (89) *La Selva*
Monte calvo (79) *Montcaup*

Montenigro (225) *Collnegre*

Montedamno (36) *Montant*

Montanione (119) (CB) *Montanocell, Montanicell.*

La forma més antiga és una derivació de *muntanya*. Més tard, el sufix *-one* que tenia significació de diminutiu fou reemplaçat pel més clar *-cell*; *ny-ll* per dissimilació ha donat *n-ll*.

Saliente (120) *Sallent*

derivat del verb llatí inusitat *salire*, significant, aproximadament, 'baixada', comp. *Jausa*.

Tartera (196) *Tartera*

Solament he trobat aquesta paraula en el *Diccionari català-alemany* de Vogel, amb la significació de 'pedra arrencada'. Podríem suposar una derivació del fr. *tertre*, però se'ns fa difícil d'associar-la amb la base *termite*, assenyalada com a fonament del mot francès (Thomas, *Essais de Phil. franc.*, 123).

Lapides bellos (236) *La Baells*

El llatí *lapis* viu en el cast. *laude*, astur *llábano*; però manca en cat. i prov. La forma moderna *La Baells* ha passat per l'etapa intermèdia *lapidebellos, labdabells, lababells*. L'assimilació *bd* en *b* és contrària a la regla general, però s'explica per la *b* de la pròxima síl·laba. En *Lababells*, la primera *b* ha caigut per dissimilació.

Jove (377) *Jou*

Jovale (92) *Joal*

del llat. *jugum*, en sentit de 'coll de muntanya'.

Puio regis (244) *Puigreig*

Ipsa petra (75) *La Pedra*

Terreros (82) *Tarrés*

Terraciola (97) *Terrassola*

Avui no viuen ni el diminutiu ni el positiu *Terrassa*, en català, sinó solament 'terrassal', el sentit del qual no resulta clar. Sobre la significació d'aquest *Terrassa*, no pot dir-se res determinat. L'ant. fr. *terrasse* significa 'terra ferma'. Trobem per primera vegada aquesta paraula en Benoit de S. More, que l'usa en oposició

amb aiguamoll. Cristine de Pizau parla de la 'terrasse' del refectori. Ben diferent és la significació del modern francès 'terrasse', paraula importada d'Itàlia, en el segle XVI, pels constructors de grans palaus. El port. *terraça* 'terrassa' procedeix també d'Itàlia o de França; el cast. *terrazo* 'canti' és una formació isolada. Per tant, haurem d'atribuir a l'antic català 'terrassa' la significació de 'terra ferma'.

Spelunca (68) *Esplugu*

Spelunca és una llatinització, *speluca* és la forma vulgar en prov. (v. Scheuermeyer, *Über einige Bezeichnungen für den Begriff Höhle*, pàgs. 24 ss., i J. Bruch, *ZRPh*, 40, 614).

Ipsa plano (37) *El Pla de Sant Tirs*

Illo obago (253)

lat. *opacus*, cat. *obac*.

Lagunuas (250) *Llagunes*

L'escriptura *nu* no denota res.

Illa Salsa (107) *La Salsa*

potser amb la significació de 'salina'.

Confulente (59) *Conflent*

llat. *confluens*, d'on primerament *confulent* i amb sincopa de la *u* *conflent*. Comp. Meyer Lubke, *Dipht. im Provenzal*, 354.

Ipsos torrentes (25, 135) *Els Torrents*

Rialbo (125, 126) *Riaup*

Rio matrice (257) *Romadriu*

Valle stacione (247) *Estaon*

Ipsos turmos (108)

Comp. cast. arag. 'tormo', *REW*, 9004.

Travesseras (144) *Trevessera*

potser amb significació de camí transversal.

4. VÀRIA

Archas (121) *Valldarques*
Benevivere (243) *Sant Martí de Biure*

Comp. *Bembibre*, prov. León.

Olla fracta (34) *La Freita*

La forma catalana regular del llat. *olla* és *ola*. Comp. *estela* del llat. *stella*. Per tant, el nom de lloc català de *Olla fracta* ha estat *Ola freita*; però des del moment en què *ola* cat. era reemplaçat pel cast. *olla*, aquell mot no significava res, i per creure-se'l, segurament, en el nostre cas amb significació d'article, l'o es perdé.

Socra mortua (191) *Sagra morta*

Comp. *Homme mort* a França, *Homo morto* a Itàlia, *Homem morto* a Portugal (Einfg., 267).

V. NOMS D'ORIGEN OBSCUR

Resta encara un gran nombre de noms de tipus pre-romànics en llur majoria, els quals, en particular, difícilment poden ésser analitzats sinó en un estudi complet de la toponímia pre-romana de tota la península. Els citarem per ordre alfabètic.

Albi (187) *Alp*
Alfi (156) *Alf*

Evidentment, els dos noms són una mateixa cosa. La consonant *f* no és ibèrica, i en el gàllic es troba solament davant de *r*; no podem, doncs, atribuir *Alfi* a cap d'aquestes llengües. Si els ligurs tenien la *f*, no ho sabem; però no és versemblant si considerem el nom *Albingaunum*. Últimament resta la possibilitat que aquest *Alfi* sigui una fundació úmbrica o etrusca, puix en l'etrusc també apareix *alfa* per *alba* (W. Schulze, *l. c.*, 576); difícilment osca o peligna, puix en aquests dialectes una *a* es desenrotlla entre *l-f* : *Alafis*. Aquest *Alfi*, si és úmbric, el comparem amb el nom

de lloc sard *Kentu Istafila*, lat. *Centum stabula*. Però ens plauria tenir més exemples d'aquesta influència úmbrica.¹

Arestote (140) *Aristot*
Avoldo (145) *Ardóvol* (?)
Balcebre (215) *Vallcebre*
Banati (27) *Banat*
Borroso (276) *Berrós*
Bisaura (90) *Besora*
Borre (194) *Borr*
Coniuncta (61)

L'origen llatí és evident : ara, que no podem endevinar la significació que el mot tingués aquí.

Illa Corre (240) *La Quar*
Cortalz (151) *Cortals*

Sembla que és el plural de *cortal*, que l'Aguiló cita del Rosselló i Andorra amb la significació de 'corral, magatzem per a guardar les eines dels treballadors en lloc despoblat'. La *z*, però, i la forma *Cortalices* del *CB*, no abonen aquesta explicació.

Illa Carriz (80) *La Corrice*
Cutenabarcii (47) *Conorbau*

Les etapes entre la forma antiga i l'actual són *Codnabarci*, *Conarbaci*, *Conarbau*, i amb assimilació de la vocal mitgera *Conorbau*. Per a l'anàlisi de la forma antiga ens falten fonaments. La primera part sembla ésser el llatí *cutina*, català *cotna*; la segona un genitiu llatí; però hi ha altres exemples de *cutina* en la toponímia. Quina classe de nom és *barcius* o *abarcius*?

Duaria (198) *Dorria*
Egadde (168) *Egad*

1. El problema del cast. *trillar* és molt complicat. La comparació amb *hallar*, del llat. *aflare*, pot justificar un *trifulare* al costat de *tribulare*; però la forma lucana *trebla*, citada per Cató, ital. *trebbia*, ens ensenya que el llatí *tribulum* deriva de *treibulum*, que en osc seria *trefl-*, i en cast. *trellar*. És possible, d'altra banda, que la *i* fos primària i la *e* resultat de variacions especials. En tal cas, la correcta forma osca seria *trifla-*. Cp. *Wörter und Sachen* (1, 221). Pot suposar-se que els pagesos úmbrics d'Alfí introduïren llur *triflum*, i que els altres pobles l'admeteren.

Figulus (217) *Figols*

Fa pensar en el llat. *figulus*, però aquesta paraula falta no solament en català, sinó en totes les llengües romàniques. Si el lloc fos una fundació llatina, l'evolució que fa esperar la paraula per al català modern és *fill*.

Foccocuruo (219) *Coforp*

La forma moderna evita la cacofonia i metatitza la *f*. La segona part del nom és, amb tota evidència, l'adjectiu *corb*; però la primera, tant per la inversemblant adopció que aquí tindria com per estar escrita amb doble *c* en la forma antiga, volem creure que no és el llatí *focus* 'foc'. Al sentit convindria millor *fagus curvus*, que en antic cat. seria *faucorp*, d'on *focorp*, i, per metàtesi, la forma actual.

Garamonse (54) *Gramós*

Geri (159) *Ger*

El mateix tema tenen potser

Geruli (154) *Gerul*
Gerunda *Girona*

Hausi (184)

Helinse (55) *Alins*

Hyxi (181) *Ix*

Kaldagas (180) *Caldegues*

Kapudeizo (116) *Caboet*

Lazovez (CB) *Lavuez* (XII) *Laudez*, avui manca.

Ipsa Lena (93) *La Llenna*

Levia (171) *Llivia*

Lesse (148) *Les*

Liuzirt (4) *Llirt*

La forma actual suposa *Lizirt*.

Malangez (233) *Malanyeu*

La forma moderna ens fa entendre que la final *-ez* era síl·laba tònica i que, per tant, la forma originària era *-éce*. En aquest cas comp. *-ice*, p. 5.

Merola (245) *Merola*

En llatí trobem *merulla* al costat de *medulla*, vivent encara en dialectes italians (*REW*, 5463); però si això ens explica la forma de la paraula, no ens indica el sentit.

Mesapolo (81, *CB*) *Mirapol*, avui *Moripol* (*NC*); però *Mirapol* té una aproximació evident amb *mensa Pauli*; però tal traducció és inversemblant. En *Mirapol* existeix indubtablement una variació etimològica popular fonamentada en *mirar*, i que era tant més fàcil que la *s* intervocàlica podia canviar-se en *r*. Comp. *Iravals* de *Isavals*, p. 5.

Muiopulla (104) *Montpol*

En la primera part del mot hem de veure-hi *modius*, antic català *moy*; però... i la segona? El nom propi Paulus?

Odera (87) *Valldor*

Oruz (195) *Orús*

Perlas (10) *Perles*

També aquí se'ns ocorre immediatament pensar en *perla*; falta, però, un fonament real.

Sagane (160) *Saga*

La forma d'avui demostra que l'antiga estava accentuada en el tema : per tant, la formació és diferent de la que per als mots en *-àn* hem explicat en la p. 8.

Sallagosa (148) *Sallagosa*

Puix *-oso*, *-osa* també es troba en noms de plantes, podem pensar en «salicosa», de *salix*, i la segona *a* pot explicar-se per una assimilació amb la primera; però la *ll* s'oposa a aquesta explicació.

Sanavaster (192) *Sanavastre*

Taravaldo (28)

Tosos (199) *Toses*

Timoneta (96) *Timoneda*

Tost (35) *Tost*

Trimplo (287) *Tremp*

APÈNDIX

Atenent a la importància que els noms en *-anum* tenen per a la història de la colonització romana, com a complement dels noms de lloc explicats en la p. 11 ss., posaré a continuació un índex de tots els que en el NC he trobat de més a més. Hem de tenir en compte, de totes maneres, que no totes les à tòniques actuals procedeixen del llatí *-anus*. Hem vist que l'à pot procedir d'un nom gòtic en *-àn*; demés, l'-às català modern pot procedir d'*-ars*. Amb certesa, solament podem citar els noms en *-ianum* llatí; no gens menys, no hem de conduir-nos mecànicament. En *Borgonyà*, *Borgunyà*, per exemple, no trobem l'explicació en cap nom romà; d'altra banda ens recorda el nom de la tribu dels *borgonyons*, visigòtic *baurgundja*. Aquesta explicació és correcta des del punt de vista de la forma; i podem suposar que entre els colons germànics de Catalunya es trobés una o altra família borgonyona; però les dades ens manquen per a afirmar aquesta suposició.

- Abellanos* AVILIUS, F. 55.
Agullana ACULIUS, S. 3.
Albanyà ALBANIUS, S. 5.
Albinyana ALBINIUS, F. 16, S. 5.
Avià AVIUS, S. 42.
Cabrianas CAPRIUS, S. 71.
Canejà CAVEIUS, S. 69.
Cartellà CARTILIUS, Schulze, 73.
Cassà CASSIAS (2), F. 25, S. 75.
Celrà CELERIANUS, o CAERELLIANUS.
Cervà CERVIUS, S. 78.
Clarà (3), *Clariana* (4), CLARIUS, S. 84.
Comià COMIDIUS, Schulze, 292.
Cornellà (2) *-ana* CORNELIUS.
Corsà CURTIUS, F. 27, S. 103.
Crespià CRISPIUS, F. 28, S. 99.
Erinyà HERENNIUS.
Flassà FLACCIUS, S. 134.
Fluvià FLAVIUS, F. 29, S. 133.

Foixà FUSCIUS, S. 140.
Fortià FORTIUS.
Fustanyà FUSTANIUS, S. 142.
Gayà GAIUS, S. 147.
Junyà JUNIUS, F. 31, S. 162.
Jussà IUSTIUS, S. 163.
Juyà IULIUS, F. 31, S. 162.
Llansà LANCIUS, Schulze, 179; anm. 6.
Llabià LIVIUS, S. 167.
Llissà (2) LICIUS, F. 33.
Llorà LORIUS, F. 34, S. 178.
Llorençà LAURENTIUS.
Llussà (2), *Llussàs* LUCIUS, F. 3, S. 177.
Maranyà MARANIUS, F. 36, S. 192.
Marmellà MARMINIUS, S. 193.
Marsà MARTIUS, S. 195.
Mayà MAIUS.
Medinyà METELLIUS, S. 204.
Meyà MEDIUS, F. 35.
Milla (s) AEMILIUS.
Moyà MODIUS, S. 206.
Olia(na) OLIUS, S. 218.
Organyà ORGANIUS, Schulze, 365.
Orsavinyà SABINIUS, F. 47, S. 387.

L' *or-* és estrany; tal vegada és una abreviatura de *ort* < HORTUS.
 En aquest cas és l'única paraula en què el trobem com a component,
 i, en conseqüència, no es pot donar una explicació certa.

Paixano PACCIUS, F. 39, S. 224.
 Dubtós, puix que es fa esperar *Passà*.
Pallejà PALLIDIUS, de *Pallius*, S. 226.
Pedrinyà PETRINIUS. Comp. *Petronius*, F. 41, S. 230.
Polinyà PAULINIUS, F. 43, S. 236.
Pompià, POMPEIUS, S. 248.
Premià PRIMIUS, F. 43, S. 255.
Quex(-ns) CASSIUS, F. 25, S. 275.

Rel·liàs RELLIUS, S. 272.

Aquest nom no existia en llatí; per això Skok suposa que es tracta de *Regulus*. La forma catalana hauria de pronunciar-se *rellinyàs*. L'existència d'una *n* en lloc de *-ny* s'explica per dissimilació.

Rodonya RUTILIUS, S. 282.

Romanyà ROMANIUS, S. 275.

Rupià RUPIUS.

Sarrià SARIOS, S. 224.

El nom llatí està escrit amb una *r* sola, però comp. *Sarrenus*, *Sarronius*.

Savallà SABINIUS, S. 287.

Serinyà SERENIUS, S. 296.

Subirans SUPERIUS, S. 210.

Teyà TILIUS, S. 270.

Torà TAURIUS, S. 313.

Tortellà TORTILIUS, S. 220.

Skok fa notar que *Tortilius* no és conegut, i proposa explicar el nom de lloc per *Tertulius*.

Ullà AULIUS, S. 38.

Veciana VETTIUS, F. 51, S. 343, 346.

Hauria d'ésser *Vessana*; per a explicar la *i* de *Veciana* podríem suposar un *Vettidius*.

Respecte a aquesta llista, hem de fer notar que, quan trobem *-inia* i *-ania* l'un al costat de l'altre, és possible que la variació última sigui produïda per una assimilació. Però també en llatí trobem *-inius* i *-anius* amb igual significat; per consegüent podem reconstruir pels noms moderns de lloc la forma antiga, encara que no la trobem en documents. Una decisió per una de les dues explicacions és solament possible quan s'hagin reunit tots els noms d'aquesta formació en tots els països romànics. Demés, els noms catalans en *-ian*, quan no els precedeix labial, necessiten un estudi especial. Es tracta versemblantment de formacions en *-ianus*, *-idianus*, *-illianus*, i solament el repàs complet de totes les variacions dialectals podrà donar-nos l'explicació.

Resten encara alguns noms que també pertanyen a aquesta classe, el fonament llatí dels quals no he pogut trobar encara.

Balenyà

S. 376 cita *Valonius* i prova que és d'origen etrusc. En tal cas podria existir *Valenius* com a forma paral·lela. El canvi de *v* en *b* no ofereix cap dificultat.

Borrassà

No trobo cap fonament llatí, i una explicació mitjançant la paraula «borràs» és difícil des del punt d'obrir del significat. Per la forma no pot ésser comparat amb *Arbossà*, el qual deriva d'*arbós* amb el sufix *-ar*.

Delfià

Schulze cita un nom propi Delfius (113, N. 2), el qual és idèntic a l'adjectiu *delfius*, d'arrel *delfi*.

Escarlà

Esclanyà

Esponellà

Llefià

Llimiana

En una inscripció de Ficulea trobem el nom *Lumbius* (S. 157). De *Lumbiana* pot derivar-se *Llumiana*, i per assimilació *Llimiana*.

Salmellià

De *Salvellià*, per assimilació, i aquest de *Salvinus* (S. 302).

Soleràs

Turbiàs

Al costat de *Turbenus* (S. 191), un *Turbius* no és del tot impossible.

Vidrà

Schulze (160) cita un *Vitorius* i el relaciona amb *Vitritius*, d'on podria sortir una *Vitreus*.

És cosa sabuda que en els territoris romànics, al costat dels noms en *-ianum*, n'existeixen d'altres en *-iacum* amb sufix celta; en

el territori ligúric *-iascum*. És digne de notar-se que aquests noms, a Catalunya, són molt rars. De noms en *-iacum* he trobat

Florejacs

Franciac

Gausac

Llorac

Vulpellac

D'aquests cinc noms, *Gausac* i *Llorac* els trobem també a França (S. 132, 146, 178). En canvi, no trobo cap *Floridiacum*; de manera que *Florejacs* ha d'ésser forçosament molt antic. Quant a *Franciac* i *Vulpellac* hem de mirar si es tracta del sufix llatí *-accum*, la qual cosa implicaria una formació completament diferent.

Amb *-iascum* he trobat solament

Balasc

Payasca

Aquest parell de mots, en llur isolament, no ens poden donar cap esclariment etnològic.

W. MEYER-LÜBKE